

Landtdag framläggas. Detta tillgörande är kanske det, hvarigenom Utskottets ledamöter mest kunna gagna. Det är antagligt, att Utskottet likasom Generalguvernören skall anse flera af de allmänna hushållningen rörande frågorna tillhöra de viktigaste; och det är utan tvifvel att dessa äro lättare för Landtdagens handläggning förberedda, än flera af lagfrågorna. Men det inses äfven, att bland de förra finnas sådane, som nära sammanhånga med landets ekonomiska förhållanden öfverhufvud och således kunna föranleda den önskan, att Landtdagen måtte höras äfven i ett eller annat viktigare ärende, som med de ifrågavarande eger sammanhang. Så långt det bör vara från Utskottet att opinera för uteslutande af någon enda bland de frågor, öfver hvilka Kejs. Senaten föreslagit att Landtdagen borde höras, så naturligt är det, att detsamma kan föranledas till den underdåniga anhållan, att i sammanhang med den ena eller andra af dem Landtdagens yttrande äfven måtte i någon ytterligare omständighet inhemtas.

Hvar och en, som besinnar, att Kejs. Senatens öfverläggningar till det utlåtande, som är i fråga, börjades redan 1859 och att, enligt hvad känt är, frågornas uppställning i hvardera Departementet var afslutad före senaste års slut, medan ännu blott den definitiva pröfningen i Plenum återstod, har, då han tillika fäster sig vid frågornas art och öfverläggningens och omröstningens syftning, lätt nog att bilda sig en föreställning om det sanna i, hvad som kallats »de senaste tilldragelserna.» För vår del hysa vi i detta hänseende fortfarande blott en önskan, nemligen den, att det blifvande Utskottet må för sina tillgöranden välja en väg, som närmar landet till, icke aflägsnar det ifrån det af alla önskade målet.

J. V. S.

32 INHEMSK LITTERATUR.

Litteraturblad n:o 10, oktober 1861

JURIDISKT ALBUM, UTGIFVET AF ROBERT LAGUS. 2:A H. HFORS 1861.

Detta häfte gör genom sitt innehåll det i sig sjelf berömvärda företaget, att utgifva samlingen, synnerlig heder. De flesta af häftets artiklar äro nemligen af ganska stort, äfven praktiskt intresse; och häftet erbjuder derföre en lärorik läsning för hvar man.

Första artikeln har till titel: »Ett och annat om våra äldre och nyare förordningar rörande tryckpressen». Vi behöfva icke försäkra, att redan denna artikel skall förvärfva häftet en stor läsarekrets. Den afhandlar författningarne rörande tryckpressen för en tidrymd af 150 år, till 1809, men isynnerhet de under Gustaf III:s och Gustaf IV Adolph's regering emanerade.

Man har förut en specialafhandling i ämnet af Upsala-professorn Rydin: »Om Yttranderätt och Tryckfrihet», hvilken äfven artikeln författare, den bekante signatyren Q., begagnat. Men förf. har dertill lagt äfven egna studier och, hvad af sig sjelf förstås, egna reflexioner och bedömanden. Summan af historien är: att sedan censuren genom en tryckfrihetslag af 1766, hvilken förklarades för grundlag, blifvit upphäfvad, denna lags giltighet genom 1772 års Regeringsform försvann, hvarefter Gustaf III genom en förordning af 1774 bekräftade den de facto ännu existerande tryckfriheten, ehuru under hvarjehanda

inskränkningar, men sedermera i sammanhang med sin styrelses allt mer och mer vexande godtycklighet äfven småningom tillintetgjorde denna frihet. Banan fortsattes under förmyndareregeringen och Gustaf IV Adolfs tid, så att 1809 väl icke censur var formligen införd för andra än teologiska och medicinska (!) skrifter, men dock i sjelfva verket existerade.

10 Detta tillstånd mottog Finland vid skilsmessan från Sverige i arf; och det var sådant, att man för närvarande knappt kan säga, att arfvet förkofrats. Förf. lofvar historiens fortsättning. Det är tvärsäkert, att denna fortsättning med intresse motses.

Vid framställningen må den anmärkning göras, att den i någon mon saknar den öfversiktighet och klarhet, man hos författaren är van att finna.

En annan serdeles tilldragande afhandling är den, som har till titel: »Sibirie-straffets historia», af samlingens utgifvare Hr R. Lagus.

20 Med de underrättelser man om de deporterades ställning eger, kan ifrågavarande straff såsom equivalent för dödsstraff icke ur allmänt menlig synpunkt fördömas. Men berättelsen visar, att frågan om dess införande ursprungligen gällde de till listidsfängelse dömda. Och det är ur en annan synpunkt den har sitt stora intresse, nemligen ur den, huruvida detta straffs införande innebär en sådan ändring af allmänna lagen, att det icke bort utan ständernas hörande statueras.

30 Det är märkvärdigt att finna, att *Calonius*, dåförtiden landets Prokurator, i ett afgifvet betänkande förklarar en författning härom icke vara af denna art, utan en enkel policeåtgärd. Mindre underligt är, att Kejs. Senaten på grund af en sådan auktoritets yttrade åsigt tillstyrkte detta straffsätt. Men glädjande vackert är, att Kejsar Alexander I, allt detta oaktadt, lät offentliggöra Calonii utlåtande med hvar och en lemnadt tillstånd att i tryck eller i skrift till Senaten yttra sin mening i frågan. Fem sådane yttranden uppräknas. Efter deras inhemtande resolverade Alexander: att med vidare åtgärd skulle bero: »*till dess Landtståndernas underdåniga yttranden deruti blifvit inhemtades*». Denna resolution är i sanning en minnesvärd, varaktigare än bronzen; och dåvarande Statssekreteraren, Friherre Reh binder, har äran, att vid den hafva fästat äfven sitt namn.

40 Frågan hade blifvit väckt redan vid Borgå landtdag och det i Prestaståndet af prosten J. Sundevall. Strofer i hans motion, sådane som följande: »Då man ej vill afhända tjuften lifvet, hvilket efter min tanke ej heller skulle vara nog kraftigt motvärd emot stöld, ehuru ändteligen ett kraftigt medel att hindra samma tjuf att framdeles stjäla» o. s. v., låta förmoda, att motionären icke tillhört hvarken de tänkande eller de barmhertige. Hvad värre är, gick motionen igenom i Prestaståndet, dock ej utan protest, men förkastades i de öfriga stånden. Ett yttrande hos Ridderskapet och Adeln är så karakteristiskt, att vi taga oss friheten här aftrycka det.

Langensköld, Theodor (Löjtnant, sedermera Referendariesekreterare) anförde följande:

50 Det är icke utan högsta förundran, som jag ifrån det Vördige Prestaståndet hör yrkas en sak, så mycket stridande emot hvad jag nyligen vid en prestvigning hört förkunnas genom profeten Esaiae ord om Läroembetets inrättning: »att predika dem eländom: att förbinda de förkrossade hjertan; till att predika de fångars förlossning.» Den gjorda propositionen påminner snarare hvad profeten Ezekiel förkunnade om den tidens herdar, med klagan öfver jordens förströende och fåren gifne vilddjuren till spis. Det är dock en

hugnad för hvarje rättsinnad, att röja det i landet ännu finnes ömsinta lärare, de der rättsligen följa det stora efterdömet af den goda herden, och utöfva den uppbyggeliga liknelsen om det borttappade fåret.

Ginare väg till en syndares eviga förderf har väl aldrig kunnat uttänkas, än det upplästa projectet. Långt ifrån att kunna uppfylla all bestraffnings tillbörliga ändamål, att lända till förbättring, fullkomnar den föreslagna deportationen deras förderf, äfven redan här i tiden. Den olycklige delinqventen skulle försättas i saknad af ordets hörande, betagas sacramentets åtnjutande, och änteligen måste se sig beröfvad den sista trösten, den ömmaste, dyrbaraste religionens välgerning, att i dödsstunden styrkas af dem båda.

10

Huru ofullständigt begrepp har man icke om Siberien, om man tror att en prest skulle kunna betjena alla de till olika aflägsna orter dit förviste delinqventer. Svårligen skulle jag vela sätta tro till hvad de belackare vågat påstå, att någon Lärare i vår kyrka skulle finnas nog förgätande sitt embete, nog förnekande sitt samvete, för att vilja alldeles förkasta, åt fördömmelsen öfverlemnna någon, vore han än den mest förhärdade syndare.

Desse äro mina anmärkningar, såsom Ledamot af den Christeliga Församlingen. Som medlem af ett fritt Samhälle åligger mig att på det kraftigaste yrka emot ett förslag, som med kränkande af våra Lagar, till våda för våra Författningar, så lyckligen af en Nädig och ädel Monark bekräftade och försäkrade, kunde öppna vägen för förtrycket, att uti djupet af eländet nedsänka den olycklige, som ofta genom ett ögonblicks förvillelse kommit under den hämdkräfvande Lagens svärd. Oss, enligt fastställd ordning, det första Ståndet, åligger det ock, att främst vaka öfver allmänna säkerheten, försvarad uti hvar mans af vårt Lands Lag hägnade trygghet. En af våra dyrbaraste pligter är det ock otvifvelaktigt, att efter tillfälle och förmåga sträcka vår omtanka äfven till den ringaste, den uslaste, så att han ej uti sin olycka må nedtryckas hårdare än Lagen kräfver, och aldrig må kunna blifva ett offer för egenmäktiga tilltag, allra minst öfverhopas med öfverflödig och obehörig stränghet. Jag underkastar Höglöfl. Ridderskapets och Adelns pröfning, om icke det förskräckliga projectet är sådant, att det helt och hållet måste förfalla, men har dock icke emot, att en eller flere Lutherska prester enligt projectet kunde försändas till Siberien, om H. K. M:t finner i Nåder för godt det Högvördige Ståndets anhållan i den delen bifalla.

20

30

För öfrigt vågar jag tro det vara Ridderskapet och Adeln värdigt att, i enlighet med hvad den vördnadsvärde Domprosten Alopæus föreslår, hos H. K. M:t allerunderdånigst anmäla nödvändigheten af Fängelsernes förbättring, så i afseende å Fångarnes säkra kvarhållande, som fängelserummens snyggare och sundare inrättning.

40

Klart nog synes vara, att ifrågavarande straff både innebär landsflykt och såsom sådant ändring af lag, hvarförutom det enkelt, såsom af lag okänt, hade bort befinnas vara en nyhet. Som läsaren vet, har denna fråga en nära förestående praktisk vikt, emedan i Kejs. Senatens protokoll, rörande Landtdagsärenderne under nummer 20 förekommer en af Senator Bergbom yttrad åsigt, att dödsstraffet borde afskaffas för alla de fall, i hvilka det numera genom Kejsarlig nåd efterskänkes, och fråga alltså måste uppstå om, hvilket straff som i sådant fall borde sättas i dödsstraffets ställe.

50

Af Utgifvaren innehåller häftet vidare följande artiklar: »Ideen och nödvändigheten af en universal Jurisprudens»; »Om sjelfmord»; »Sta-

tistiska upplysningar angående sjelfmorden i Finland»; »Rättsfall i dråp af misshugg»; »I Finland ådömda dödsstraff och benådningar derifrån under tidrymden 1809–1860».

Om den förstnämnda af dessa artiklar, en fortsättning från första häftet, vore hvarjehanda att säga. Vi stanna vid ett par anmärkningar. Förf:s mening synes vara den, att naturrätten är gagnlös, emedan den icke utgör, hvad han kallar en »Rättsfilosofi», icke hvilat på ett komparativt studium af *alla* folks, på *alla* tider positiva lagar. Förf. synes 1:o föreställa sig, att den s. k. naturrätten är en tom spekulation, för hvilken allsingen insigt behöfves, hvars satser blifvit uppställda ur något förstånd, som varit en *tabula rasa*, blottadt på allt traditionellt vetande. Denna föreställning om filosofin, att den, som man säger, hänger i luften och intet vet af, hvad i naturen och historien finnes till, är nog allmän hos dem, som om filosofin föga veta. Att den intet annat förmår, än att söka ett förnuftigt sammanhang i det tillvarande, är kunnigt blott för dem, som befattat sig dermed. Förf. vill 2:o få en rättsfilosofi till stånd genom att extrahera den ur all positiv lag i verlden. Det faller honom icke in, att hvad verlden till i dag i lagen har att uppvisa, kanske utgör endast den råaste tillstymmelse till rätt, och att han åtminstone borde vänta till yttersta domen, för att få något att jämföra, som duger. När han jämför rättsfilosofin med naturvetenskapen, glömmar han, att naturen är färdig, men historien icke. Filosofin har nu visst icke gifvit sig tid att vänta till dagarnes slut. Men den har tilltrott sig att bevisa: att t. ex. eganderätt, aftal, familj, samhälle, stat hafva en förnuftig grund, äro förnuftigt nödvändiga former för det Rättas tillvaro på jorden. Att detta icke kan bevisas genom mängden af exempel, borde vara klart. Ty tiden från denna dag till domedag kunde ännu vittna t. ex. för S:t Simonisterna, Kommunisterna och Mormonerna. Särskildt må erinras, att den ärade Förf. i naturrätten icke kommit längre, än till Kant's negativa formel: »Inskränk din frihet så, att den kan stå tillsammans med alla andras frihet.» Och ännu må erinras, att det gifves en Rätt utom och utöfver den positiva lagens. Denna straffar icke bristen på uppförande människokärlek, barmhertighet, försorlighet o. s. v. Förf. glömmar, att äfven moralen hör till Rättsfilosofin, och att äfven den enligt hans åsigt således borde hemtats icke från de kristna folkens medvetande utan äfven från »Japan och China» – Saltsjöns innehafvare och Jesuiterna oberäknade. Han glömmar också, att historien i staternas öden skipar en rättvisa, om hvilken intet står att läsa i någon lagbok i verlden. Vi förmå derföre icke inse annat, än att Förf:s komparativa »Rättsfilosofi» komme att blifva högst defekt och framförallt – bevisa ingenting. Förf. har verkligen glömt det första vilkoret för historiens begripande, att den nemligen är frihetens verld, icke den evigt enahanda nödvändighetens.

Förf. säger, att naturrätten skulle hafva för uppgift att bevisa det Rättas »möjlighet». Hvertill en sådan bevisning skulle tjena, torde ingen människa förmå begripa. När verkligheten är gifven, hvarpå Förf. ju icke tviflar, hvilket narrspel vore det icke då, att vilja vetenskapligen ådagalägga möjligheten deraf?

Så vill Förf. i naturrätten bevisa äfven arfsrättens möjlighet! Ingen lärar väl tro annat, än att arfsrätt är möjlig, så länge ännu *en* människa lefver kvar på jorden. Ty denne är universalarfvingen. Men att arfsrätt är bunden vid familjen, detta är en annan sak. Att så skall vara, förmår åter ingen naturrätt bevisa. Ty *familjen* är en sedlig institution, för hvars tillvaro fordras icke blott medvetande om och erkännande af det mellan individ och individ Rätta, utan äfven medvetande om moralisk

förpligtelse och dennas uppfyllande. Familjen har icke bestånd genom pockandet på familjemedlemmarnes inbördes rätt, utan genom deras kärleksfulla uppoffring för hvarandra. Läran om arfsrätten hörer därför icke naturrätten till. Förf:s åsigt, att eganderätten intet värde har, om människan med döden skall gå densamma förlustig, är lika osedlig som okristlig. Det må vara sannt, att tingen dock skola vara någons egendom, att detta är deras förnuftiga bestämelse; men det är för ändamålet likgiltigt, hvem som besitter dem.

De öfriga nämnda artiklarne af Utgifvaren äro hvar i sitt slag lärorika, alla vittnande om den berömvärda ifver, hvarmed han egnat sig åt framkallandet af en litteratur, som hittills varit i vårt land okänd.

Lika upplysande som glädjande är det t. ex. att finna, att efter en tidrymd af 35 år dödsstraffens antal står vid samma oförändrade siffra.

Artikeln »Om grundsatserna för rationel beskattning» – af R. utmärker sig genom synnerlig klarhet. Förf:s åsigt af statens bestämelse, ehuru icke inverkan på ämnets utredning, kan tåla motsägelse. Summan deraf är, att staten är något slags anstalt för individens nyttas skuld, för att förhjelpa individerna att »kunna utan något hinder och i största möjliga frihet utveckla och förkofra sig såväl i materielt som andligt afseende». Huru en sådan stat skall vara »ett nödvändigt moment i verdensordningen», kan väl ingen inse. Detta blir då en tom försäkran för prydnadens skuld, emedan den dock något låter. Det är nemligen afgjort, att hvarje medel för ett ändamåls vinnande kan ersättas af ett annat, bättre eller sämre. Och det är väl skäl att hoppas, att människorna engång skola hitta på ett bättre medel, än den der staten, som hittills medfört så mycken blodsutgjutelse, brott, last och pauperism, och hvad värre är i högsta instans, för sitt försvar, af »de enskilda» tager både egendom och lif och dermed hela den fria materiella och andliga utvecklingen.

Det högsta, historien vet att människan i handling utvecklat sig till, är till en stor regent, statsman, härförare, till en utmärkt patriot öfverhufvud. Man skulle tycka, att äfven för den i verlden minst erfarna blick det borde vara klart, att staten intet annat är, än sådana handlingar, lagstiftande, regerande, styrande, krigande, slutande af fred och förbund, öfverhufvud all patriotisk verksamhet. Häri består staten, icke i individens utveckling till detta handlingssätt, utan i sjelfva handlingarne. Staten är icke heller en anstalt, som skall bereda individerna frihet till dessa handlingar. De äro i sig friheten, den högsta praktiska frihet, som är menkligheten förunnad. Ty i sådana handlingar är människan icke bunden af någon annan lag, än sitt eget vetandes och viljandes lagar. Dock det är farligt tala härom, emedan väl någon finnes, som i våra ord ser en förnekelse af, att den ena eller andra staten i verlden har grundlagar. Och för dem hjälper det icke heller att tillägga, hvad dock en klok människa kan förstå, att sådana statslagar bestämma blott den form, i hvilken lagstiftandet, regerandet, styrandet o. s. v. skall ske, men icke föreskrifva lagstiftaren, hvilka lagar han skall stifta, eller regenten, hvilka förbund han skall sluta, hvilka förordnanden han skall utfärda, o. s. v., eller härföraren, genom hvilka ordres han skall vedervåga sitt lands sjelfbestånd, makt och ära, icke heller ett folk, för hvilka ändamål det skall uppoffra egendom och lif. Det är dessa föreskrifter människan i den patriotiska handlingen, i dessa handlingar, som kallas staten, tager ur sitt eget bröst. Detta är frihet med besked. Den har sitt berättigande deri, att, hvad den verkar, är ett verk för menkligheten, är ett faktiskt afgörande öfver det på jorden rätta eller orätta. Historien förtäljer om dessa handlingar, att de

bestämt icke blott denna nations, utan många nationers öden. Hade Gustaf Adolph, Oxenstjerner, Torstensöner, Hornar, Banerer och med dem Svenska folket handlat annorlunda, än de det gjorde, såge verlden annorlunda ut. Hvad de skulle göra, fanns i ingen lag beskrifvet. Men hvad de gjorde, det var Svenska *staten* på den tiden. Hr R. må söka uppvisa, hvar eljest denna stat fanns, såsom detta »moment i verldsordningen», så ordnadt, att sagde individer fingo »förkofra sig såväl i materielt, som ock i andligt afseende» – ett slags stat, som vore hälften skola, hälften gödstuga, eller modernare taladt ett internat med betalande (skattdragande) elever för själs- och kroppskrafternas harmoniska utveckling.

10 Hr R. behagade förlåta, att vi underkastat blott några inledningsord till hans värdefulla afhandling denna kritik. Det har skett, emedan här i landet redan länge nog lärts, att staten vore detta menade *x*, detta runda i luften sväfvande ingenting, som skall vara ett universalmedel för hvarjehanda ändamål, hvilkas summa är individens välbefinnande. Vi hafva föreställt oss, att Hr R. vore rätt man, att göra en annan lära gällande, att det för hans klara blick icke borde vara fördoldt, att staten är historisk verklighet, och att historien icke känner någon annan

20 verklighet, än handlingen. Sist meddelas i häftet ett dokument: »Om rättmätigheten och nödvändigheten af dödsstraff i ett samhälle», ett af Kejsar Alexander I infordradt betänkande af Calonius, men som befinnes vara skrifvet af professor Johan Bonsdorff, ehuru denne endast synes hafva satt Calonii åsichter till pappers, emedan den senare då (1816) redan af ett slaganfall var urståndsatt att handtera pennan. Äfven i detta dokument förordas i förbigående »deportationen». Calonii ofvan omtalade betänkande angående deportation till Sibirien afgafs 1814, och Kejsar Alexanders slutresolution utföll först år 1820.

30

OM FOLKBILDNINGENS BEFRÄMJANDE AF C. J. HERRSTRÖM. HFORS 1861.

Denna produkt har i den inhemska litteraturen sin märklighet, såsom plötsligen uppenbarande en i mensklighetens högsta frågor till klarhet sträfvande ande. Vår mening är icke, att de individer icke äro otaliga, som sträfva härtill. Men de äro få, som söka gifva sina åsichter bestämdhet och sammanhang genom att fästa dem på pappret, och än

40

färre de, som offentliggöra dem. Hvad det sistnämnda, offentliggörandet nemligen angår, kunde visst derom sägas hvarjehanda. Ifrån att intet ord i tryck yttrades om stat, samhälle, familj, uppfostran, undervisning, om allmänna angelägenheter öfverhufvud, har man isynnerhet i tidningspressen sett en stor rikedom af förmenanden i både det ena och andra ämnet dyka fram. Det är å ena sidan glädjande att häri se ett bevis för det intresse, hvarmed frågor för dagen i dessa ämnen omfattas. Men floden af det omogna och sega pratet hotar å andra sidan att blifva en öfversvämnings, i hvilken all insigt fördränkes.

50 Vi räkna ingalunda ifrågavarande brochyr till detta lösa prat. Tvärtom, der framlyser i densamma ett så allvarligt bemödande att gå tillbaka till några fasta grundsatser, att den i detta hänseende utgör en sällsynt företeelse. Och likväl ligger i dess utgifvande i dess närvarande form något förhastadt.

Hvar och en djupare tänkande, som vill afgifva ett yttrande angäen-

de folkskolans betydelse, måste snart öfvertygas derom, att ett sådant yttrande icke kan ega något värde, om det icke är bygd på någon filosofisk insigt. Man måste dock hafva något fast begrepp om, hvad vetande och viljande, hvad familj och stat äro, för att begripa hvari uppfostran och undervisning bestå. Men eftertanken ledes härvid snart att fatta, att ingen fast insigt i dessa ämnen står att vinna utan en öfvertygelse om, hvad menniskoanden öfverhufvud är, om människans förhållande till Gud och till Guds uppenbarelse i naturen och historien. Hvarföre behovet af denna insigt tränger sig på betraktaren, mera i fråga om folkskolan än om t. ex. lärdomsskolan, är icke svårt att inse. Den senare har ett historiskt gifvet mål i den redan färdiga vetenskapens tillägnande. Folkskolan deremot kan aldrig göra vetenskaplig bildning till sitt mål, utan måste stanna likasom vid någon punkt under denna det för tiden högsta vetandets gräns, både hvad angår innehåll och form. Och det är isynnerhet detta vetandets mått för densamma, som är så svårt att bestämma. Ty det måste bestämmas så, att resultatet af undervisningen blir håg och förmåga till sjelfstudium, att detta likväl må kunna stå tillsamman med det tunga kroppsliga arbetet, och att vetandet icke må blifva af det ytliga slag, som icke blott är likgiltigt, utan förstörande för den sedliga bildningen.

10

20

Och likväl är det icke blott vågadt, utan omöjligt, att på grund af en sådan mer eller mindre filosofisk teori bestämma öfver hvilken samhällsinstitution som helst. Det är omöjligt: ty hvarje folk har sin historiskt gifna bildningsståndpunkt, af hvilken dess vidare utveckling bestämmes. Hvad särskildt folkskolan angår, finner man lätt, att hvarje teori måste vika för det enkla faktum, att allmogens barn endast till en gifven ålder af 14, 15 eller 16 år kunna hållas i skola, och att t. ex. i ett så glest bebodt land som Finland det för ett ringa antal af föräldrar blir möjligt att hålla sina barn i en fast skola ens 3 å 4 år, förrän de hinna sagde ålder. Redan mot denna klippa stranda alla blott teoretiska fordringar. Många andra komma dertill, såsom ett folks gifna politiska och samhällslif, dess familjelif och sed, dess sysselsättningar, jordbruk eller manufakturindustri eller sjöfart, och beskaffenheten af dess nationallitteratur, hvilka förhållanden alla härvid måste afses.

30

Men är då den teoretiska insigten betydelslös? Ingalunda. Den är och måste vara bestämmande för ändamålet i hvilken samhällsinstitution som helst, således äfven för folkskolans. Ett förnuftigt ändamål är det, som hvilar på förnuftig insigt, d. ä. här på insigt i det förnuftiga sammanhanget i människans både vetande och handling. Klokheten måste sedan komma dertill, tagande de hos hvarje folk, på hvarje tid gifna olika förhållandena i betraktande, för att på grund af de utredda förnuftiga principerna ordna en institution, sådan den bäst ordnas kan.

40

Förf. till här ifrågavarande skrift har fattat sin uppgift strängt teoretiskt. Han har gått tillbaka till en teori öfver människans förhållande till naturen, historien och Gud. Konseqvens i vissa delar af denna betraktelse kan icke förnekas honom. Men då den öfverhufvud saknar bevisning, och redan för häftets ringa omfångs skuld måste sakna den, så kan om dess giltighet eller ogiltighet ingenting sägas, endast försäkran uppställas mot försäkran.

50

Resultatet, hvartill Förf:s betraktelse leder honom, är, att ett folks bildning skall ske uppifrån icke nedifrån, att således vetenskapen, såsom det högsta uttryck för dess vetande, skall vara den reformerande. Härtill fordras politisk frihet, sann kristendom och derföre äfven kyrklig frihet, med nationens anda och sed öfverensstämmande lagar

och institutioner öfverhufvud, dessas likasom alla sociala förhållandens och samhällsverksamhets genomträngande af vetenskapens ljus; och det är för sistnämnda ändamål, som äfven folkskolan skall vara verksam. Folkskolan på landet skall derföre »göra vetenskapens resultat för och bland landtbefolkningen bekanta, användbara, gagneliga och begagnade.»

Hittills teorin. Praktiken lyder, att jordbruksskolorna äro de bästa tillstymmelse till folkskolor. I dessa skall alltså läras naturkunnighet och jordbruk; men äfven humanistisk bildning får ej försummas; ja den bör företrädesvis afses med hänseende till Finska folkets nationalkarakter. Derföre historie, litteratur, sång och musik. Härtill behöfvas vetenskapligt bildade lärare: den ena uppammad vid det för ändamålet reformerade Mustiala, den andra i ett seminarium vid universitetet.

Mot sådane anordningar kan mycket invändas. Än mera mot Förf:s förslag till penningars vinnande för ändamålet. De skola tagas ur militiefonden. Inga soldater, utan folkskolor. Detta är radikalt. Men en nation utan en enda man vid geväret kan icke heller göra stora anspråk på att bilda en stat. En annan sak är den närvarande militärens dyrhet och möjligheten att med samma kostnad underhålla ett någotsånär verksamt nationalförsvar.

Dessa detaljförslag gifva ingalunda skriften dess förnämsta värde. Värdet faller på den teoretiska delens sida. Denna innehåller mången sanning, åtminstone mången väckelse till eftertanke och har stor förtjenst i den ideela uppfattning af tingen, hvilken Förf. öfverallt fasthåller.

J. V. S.

30

33 UTLÄNDSK LITTERATUR.

Litteraturblad n:o 11, november 1861

L'HISTOIRE DU CONSULAT & DE L'EMPIRE. TOME 18 & 19.

Detta stora arbete närmar sig sitt slut. Läsaren har nyss i detta blad sett en resumé af Lamartine's bedömande öfver detsamma. Hvad den berömda skalden af historieskrifvaren fordrar, är en dom öfver rätt och orätt, icke blott öfver det politiskt kloka eller okloka i Napoleons görande och låtande.

Fordran är rättmätig. Det goda skall gillas, det onda tadlas äfven i den historiska personlighetens handlingar. Men öfverlemnar sig historieskrifvaren åt detta moraliska mönstrande, blir hans verk lätt en moralpredikan, tråkig, emedan der läsaren icke behöfver en sådan fingervisning, för att döma öfver det i handlingen moraliska och immoraliska. Det är derföre icke sagdt, att icke Thiers både kunnat och bort vid sina tillfällen uttala ett ogillande. Men man kan säga: han är för mycket historieskrifvare, för att lägga vikt på detta slags kritik.

Det Rätta i folkens historia är nemligen något annat, än moraliteten i individens handlingar. Napoleon är för Thiers Frankrike, Franska folkets hufvud och hand. Han bedömer derföre Napoleons handlingar så, som man måste bedöma en nations verksamhet. Man kan icke fråga om t. ex. Svenska folket i någon tidpunkt af sin historia handlat mot sitt samvetes bud; utan man frågar hvilka stora män Sverge fostrat, hvad stort de och Svenska folket med dem uträttat, huru hvarje